

Qəlblərdə yaşayan şəhər...

«Şuşasız, Ağdamsız, ümumiyyətlə, Qarabağsız Azərbaycan yoxdur».
Heydər Əliyev

Şuşanın dağları başı dumanlı, Dərdindən ölməyə çoxdur gümanlı...

Ustad Xan Şuşinskiyin ifasında səslənən bu mahnını eşidəndə istər-istəməz adamın ürəyinin başı göynəyir. Çünki əsası Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulan Şuşanın başını doğrudan da dumanlar alıb. Şuşa 1992-ci il mayın 8-də erməni qəsbkarları tərəfindən işğal olunub. Azərbaycan musiqisinin beşiyi sayılan Şuşanın onlarca tarixi abidələri, o cümlədən Pənahəli xanın sarayı, Cümə məscidi, Aşağı «Gövhər ağa məscidi», Xurşud Banu Natəvanın evi, Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi yağmalanıb. Hətta Üzeyir Hacıbəyov, Bülbül, Natəvan kimi tarixi şəxsiyyətlərin heykəlləri belə düşmən gülləsinə tuş gəlib... Lakin böyükdən-küçiyə hamı inanır ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında əldə olunan iqtisadi, siyasi, diplomatik uğurlar nəticəsində ən yaxın vaxtlarda Şuşanın başının üstündəki qara duman çəkiləcək, Qarabağ savaşında yüzlərlə şəhid verən Şuşa şəhəri erməni işğalından azad ediləcək, elindən-obasından didərgin düşən vətəndaşlarımız yenidən öz yurdlarına, doğma Qarabağımıza qayıdacaqdır. Beləcə, Şuşamız, Ağdamımız, Füzulimiz, bütövlükdə cənnət guşəsi Qarabağımız köhnə yaralara məlhəm qoya-qoya yenə nəğməli-sözlü ömrünü yaşayacaq, yenə havalanacaq «Xanın səsi», «Qarabağın şikəstəsi...»

Qarabağ təbiətin bütün gözəlliklərini özündə əks etdirən cənnət misalı bir diyardır və bu diyarın ən səfəli guşəsi Şuşa şəhəridir. Hər daşı, hər qarış torpağı xalqımızın həyatında baş vermiş bir çox tarixi hadisələrin şahidi olan bu şəhər görənləri valeh edirdi. Qarabağın, onun döyünən ürəyi Şuşanın gözəllikləri haqda dahi fransız yazıçısı Aleksandr Dümədan başlamış dövrümüzün bir çox tədqiqatçılarına qədər çoxlu sayda əsərlər yaranıb, cild-cild kitablar yazılıb. Şuşa tək cənnət məkanı deyil, həm də hərbi strateji əhəmiyyət kəsb edən bir alınmazlıq, basılmazlıq qalası olmuşdur. Şuşa aydınlıq, saflıq, ucalıq mücəssəməsi, düşmənlərə, yadellilərə göz dağıydı.

Tariximiz, qan yaddaşımız...

Əsrarəngiz Şuşa şəhərinin binasını Pənahəli xan Cavanşir qoymuşdur. 1747-ci ildə Nadir şah öldükdən sonra Pənahəli bəy xan elan edilir və Qarabağ xanlığını düşmən hücumlarından qorumaq məqsədilə alınmaz bir qala tikdirməyi qərara alır. 1750-ci ildə Qarabağın ən səfəli guşəsində, üç tərəfdən sıldırım qayalarla əhatə olunmuş dağ yaylasında yeni qalanın bünövrəsi qoyulur. Yerli əhali yeni salınmış şəhəri Pənahəli xanın şərəfinə «Pənahabad» adlandırır. Şiş uclu dağlar əhatəsində yerləşən Pənahabad sonralar «Şişə» və tədricən Şuşa adlandırılmağa başlanır. Tarixçilər Şuşanın bir şəhər kimi formalaşmasını şərti olaraq üç mərhələyə bölürlər: birinci mərhələ çox qeyri-sabit şəraitdə - 1763-cü ilə qədər davam etmiş, tikinti işləri bir qədər tələsik aparılmışdı. İbrahim Xəlil xanın hakimiyyəti illərinə (1763-1806) təsadüf edən ikinci mərhələdə Şuşada aparılan tikinti işləri daha keyfiyyətli və möhtəşəm olmuşdur. Üçüncü mərhələ bütövlükdə XIX əsrə əhatə etmiş və əslində, bununla Şuşanın formalaşması başa çatmışdır.

Xəyanət və işğal...

Çoxsaylı xəyanətlərin, xüsusilə bədxah qonşumuzun fitnəkarlığının nəticəsi kimi Şuşa XX əsrdə 3 dəfə erməni təcavüzünün qurbanı olmuşdur. 1905-1907-ci illərdə Şuşa şəhəri ermənilər tərəfindən hücumla məruz qalmış və yandırılmışdır. 1920-ci ildə şəhərin xeyli hissəsi ermənilər tərəfindən dağıdılmışdır. Üçüncü dəfə - 1992-ci ilin mayında isə ermənilər bu şəhəri tamamilə işğal etməyə nail olmuşlar.

Şuşa bu gün də yaşayır...

Şuşanın işğal günü Azərbaycan xalqının tarixinə qara hərflərlə yazılmış faciə, hər bir azərbaycanlı üçün ağır bir dərdidir.

Şuşa Azərbaycanın bəlkə də yeganə bölgəsidir ki, bu qədər tarixi şəxsiyyətlər, incəsənət xadimləri yetişdirib. Azərbaycan mədəniyyətinə dühalar, tarixi şəxsiyyətlər, incəsənət xadimləri bəxş etmiş bu şəhəri özünün adına çıxmağa çalışan hər hansı bir millətin arzusu ürəyində qalacaqdır. Ümummilli lider, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev işğal altında olan torpaqlarımızın

azad edilməsi üçün ardıcıl mübarizə aparmış, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev bu gün həmin siyasəti daha da əzmkarlıqla davam etdirir. Azərbaycan Prezidenti ən yüksək tribunadan dəfələrlə birmənalı şəkildə təkrar edib ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmamış heç bir razılaşmadan söhbət gedə bilməz. Bu günlərdə Prezident İlham Əliyevin BMT Təhlükəsizlik Şurasında çıxışı zamanı Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münacişəsi ilə bağlı səsləndirdiyi - Azərbaycan bir qarış torpağının da işğal altında qalması ilə barışmayacaq, - fikri hər bir azərbaycanlı üçün gələcək hədəfimizi müəyyən edir.

Anar ƏLİYEV